

RAPORTI SHKURTIMISHT

Raporti i pikë-referimit për Menaxhimin e Mbeturinave të Ngurta në Evropën Jug-Lindore 2019 është përgatitur si një përpjekje e përbashkët e anëtarëve të Task Forcës së NALAS-it për menaxhimin e mbeturinave të ngurta dhe ujit nga njëmbëdhjetë Asociacionet e Qeverisjes Lokale (AQL), duke shfrytëzuar të dhënat nga viti 2018 nga dhjetë ekonomitë në Rajon.

Ky është edicioni i tretë i Raportit të pikë-referimit, që synon të ndjekë zhvillimet në sektorin e menaxhimit të mbeturinave në rajon dhe të tregojë tendencat, por edhe të nxisë shkëmbimin e njohurive mbi faktorët që ndikojnë në prirje të tilla dhe shkëmbimin e praktikave të mira në mes të AQL-ve në Evropën Jug-Lindore (EJL).

Ky botim i Raportit të pikë-referimit prezanton Ekonominë Qarkore si paradigmë e BE-së dhe mjet për zbrërthimin e rritjes ekonomike dhe presionit mbi mjedisin dhe burimet natyrore. Raporti ndihmon në përmirësimin e të kuptuarit për Ekonominë Qarkore dhe zbatimin e saj në ekonomitë e vëzhguara.

GJETJET KRYESORE TË RAPORTIT

- Ky numër i Raportit tregon një **trend pozitiv në sektorin e menaxhimit të mbeturinave** në nivel të ekonomive të anëtarëve të NALAS-it. Dallimet më të dukshme brenda rajonit të EJL janë midis anëtarëve të BE-së dhe ekonomive kandidate.
- Nëse krahasohet me BE28, të Ardhurat Kombëtare Bruto (AKB) të ekonomive të EJL tregojnë qartë **situatën e pafavorshme ekonomike** në rajon. Mesatarja e BE28 (38,705 \$ për kokë banori) është **katër herë më e lartë** se AKB mesatare e EJL (9.652 \$ për kokë banori). Në krahasim me vitin 2015, vërehet se të gjitha ekonomitë kanë rritur nivelet e të ardhurave, gjë që tregoi zhvillim ekonomik në rajon.
- **Gjenerimi mesatar i mbeturinave për kokë banori në rajon është 0,95 kg / ditë**, që është më pak se mesatarja e BE28 prej 1,33 kg / ditë.
- AKB-ja për kokë banori e vitit 2014 është rritur për më shumë se dyfish në ekonomitë e synuara. Sidoqoftë, prodhimi mesatar i mbeturinave për kokë banori është kryesisht i qëndrueshëm nga viti 2014 deri në 2018 me një trend të parëndësishëm në rritje. Sidoqoftë, zhvillimi ekonomik dhe gjenerimi i mbeturinave janë akoma të bashkuara, gjë që kërkon më shumë përpjekje për të zhvendosur ekonomitë kombëtare të EJL drejt ekonomisë qarkore.
- 79,6% e popullatës në rajonin e EJL është e mbuluar nga **shërbimi komunal i menaxhimit të mbeturinave të ngurta**. Kroacia dhe Turqia janë afër arritjes së objektivit 100% me një vlerë prej 99% secila. Pjesa tjetër e ekonomive të synuara janë rreth mesatares së EJL, ndërsa Moldavia ka vetëm 35,2% të popullsisë të mbuluar me shërbim të menaxhimit të mbeturinave të ngurta.
- **Përbërja e mbeturinave** të raportuara nga pilot komunat tregon një përhapje të **mbeturinave bio-degraduese**, me deri në **55%** të vëllimit të përgjithshëm të mbeturinave. Nga ana tjetër, ka vetëm përpjekje modeste për të shfrytëzuar mundësitë e trajtimit biologjik të mbetjeve.
- **Deponimi i mbeturinave mbetet opsioni kryesor për trajtimin e mbeturinave** në EJL me një mesatare prej 79% të mbetjeve të krijuara të depozituara në deponi. Sasia e mbeturinave të depozituara tregon një trend në rritje (nga 67,3% në vitin 2014, 77,5% në 2015 në 79% në 2018) që është larg nga mesatarja e BE28 prej 46,4% (2017). 99,5% e mbeturinave të gjeneruara në Maqedoni depozitohen në deponi, ndërsa në Shqipëri rreth 60%.

- **Trajtimi biologjik** i mbeturinave është në dispozicion në Bosnje dhe Hercegovinë, Rumani, Kroaci dhe Turqi, megjithëse në një sasi shumë të vogël më pak se 1%. 10% thelbësore e **trajtimit termik** të mbeturinave zbatohet vetëm në Rumani, e shoqëruar me Kroacinë, me vetëm 0,05%.
- Progresi më i madh në rajonin e EJT është bërë në kontrollin e hedhjes së mbeturinave, i cili është i dukshëm nga **ulja e numrit të deponive ilegale** dhe kështu ulja e përqindjes së hedhjes ilegale nga 20,8% në 2015 në 14,2% të totalit të mbeturinave të gjeneruara në vitin 2018. Ende, **shumica e mbeturinave të ngurta komunale depozitohen në deponi jo të rregullta** dhe në deponi të paligjshme. Turqia, Serbia, B&H dhe Kosova¹ kanë më shumë deponi sanitare, por ende të pamjaftueshme duke marrë parasysh popullsinë e tyre. Një numër i madh i deponive jo të rregullta, 1147, janë raportuar në Moldavi. Vetëm B&H dhe Mali i Zi raportuan **deponitë për mbeturina inerte**.
- 57,1% e popullsisë në Evropën Jug-Lindore është e mbuluar nga deponitë në përputhje. Serbia, Shqipëria, B&H dhe Maqedonia e Veriut kanë më pak se gjysmën e popullsisë të mbuluar nga deponitë në përputhje, Moldavia vetëm 0,8%, ndërsa Kosova* dhe Kroacia kanë mbulimin më të madh përkatësisht 92% dhe 97,2%.
- **Rajoni është ende duke luftuar me riciklimin**, megjithëse shumica e ekonomive po tregojnë trende të rritjes. Përkundër përqindjes shumë të lartë të rikuperimit të mbeturinave nga riciklimi në Slloveni (58,9%), shkalla e përgjithshme e riciklimit për mbeturinat komunale në rajon është tre herë më e vogël (15,5%) sesa mesatarja e BE28 prej 46,4%. Potenciali i plotë i ndarjes së grumbullimit të mbeturinave dhe riciklimit të mbetjeve të rrjedhjeve të lendeve djegëse (RDF) nuk është shfrytëzuar në mënyrë të duhur. Vetëm 13 nga 21 komunat modele të përfshira në anketë kanë raportuar për aktivitete të riciklimit. Vetëm 6 nga këto 13 kanë raportuar një normë më të rëndësishme riciklimi prej mbi 20%.
- **Gjurma e materialit** është një tregues që tregon konsumin e brendshëm shtëpiak për kokë banori. Një vlerë më e lartë tregon një presion më të madh të ekonomisë ndaj burimeve natyrore. Gjithashtu tregon mundësinë e gjenerimit të mbeturinave në ekonominë përkatëse të synuar. Disa ekonomi në rajon janë mbi mesataren e BE28, që është 13,8 t / për kokë banori. Përkatësisht, Rumania dhe Bullgaria janë shumë më lart (21,56 dhe 19,60 t / për kokë banori), ndërsa Serbia, Sllovenia dhe Mali i Zi janë pak përmbi këtë linjë. Të tjerët janë nën mesataren e BE-së me Moldavinë që tregon vlerën më të vogël prej 7,7 t / për kokë banori.
- **Ekonomia qarkore** në shumicën e ekonomive të EJT-së përveç Sllovenisë është ende një temë relativisht e re, e panjohur, jo e promovuar dhe teme me përparësi të ulët.
- **Metoda më e zakonshme e çmimeve** midis komunave modele është akoma m² i familjes pa marrë parasysh sasinë e mbeturinave të krijuara. Raporti mesatar i **mbledhjes së tarifave** për menaxhimin e mbeturinave në komunat modele është 78%, ku zonat urbane kanë një normë më të lartë të mbledhjes sesa ato rurale.
- **Sektori joformal** në menaxhimin e mbeturinave të ngurta është i pranishëm në pothuajse të gjitha komunat modele. Ajo nuk njihet as nga autoritetet dhe as nga korniza ligjore. Grumbulluesit e mbeturinave joformale gjenden në komunitete me të ardhura të ulëta nën kufirin e varfërisë, midis njerëzve të papunë dhe njerëzve të pastrehë. Lloji më i zakonshëm i mbeturinave të grumbulluara nga mbledhësit joformal të mbetjeve është metali, PET dhe letra.
- Edhe pse shumica e ekonomive pjesëmarrëse kanë rregullore që rregullojnë mbledhjen dhe raportimin e të dhënave për menaxhimin e mbeturinave, mund të vërehet se **sistemet e raportimit nuk janë zbatuar plotësisht**, gjë që komprometon në një farë mase besueshmërinë e të dhënave. Për më tepër, në disa raste, të dhënat mungojnë ose jepen bazuar në vlerësime sesa në matje.

¹Ky përcaktim nuk cenon qëndrimet mbi statusin, dhe është në përputhje me Rezolutën 1244 dhe Opinionin e GjKND-së për Deklaratën e Pavarësisë së Kosovës.